

Som veľmi rada, že vám môžeme ponúknuť publikáciu z novej knižnej edície Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti s názvom Participácia. Sériu publikácií vám predstaví to najlepšie z národného projektu „Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“, podporeného z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu cez Operačný program Efektívna verejná správa.

Národný projekt začal v apríli 2017 a bol fascinujúcou trojročnou odbornou expedíciou. Jej cieľom bolo rozšírenie poznatkov o funkčnosti a nefunkčnosti participatívnych mechanizmov v každodennom živote na úrovni štátu, samosprávnych krajov, mikroregiónov, ako aj miest a obcí.

Na našej ceste nás sprevádzalo viac ako dvesto expertov z prostredia mimovládnych organizácií, akademického sektora a subjektov štátnej, regionálnej a miestnej územnej samosprávy. Bola to dlhá a vzrušujúca cesta, ktorá priniesla mnoho nečakaných výziev, odborných dobrodružstiev, výskumných interakcií, ale aj osviežujúcu prácu a pobyt v teréne.

Publikácia **Participácia a odpadové hospodárstvo** predstavuje možnosti, ako sa na úrovni miestnej územnej samosprávy vysporiadať s úlohou, ktorá má na životné prostredie a na život samotných obyvateľov nesmierny dopad. Nakladanie s komunálnym odpadom patrí medzi nanajvýš aktuálne témy. Na Slovensku je miera recyklácie komunálneho odpadu jedna z najnižších v Európskej únii a dominantnou formou ostáva skládkovanie. Participácia verejnosti na zmene nakladania s odpadom je nevyhnutná. Autori publikácie Branislav Moňok a Lenka Beznáková z organizácie Slovenskí priatelia Zeme približujú participatívny proces vzniku Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske, ktorá vznikla ako výsledok úzkej a dlhobej spolupráce s mestom Partizánske.

Publikácia sumarizuje reálne kroky, ako aj prekážky pri zapájaní verejnosti do uvažovania a rozhodovania o nakladaní s odpadom, ktorý sama produkuje. Cieľom publikácie je povzbudiť mestá a obce na Slovensku k participatívnej príprave environmentálnej stratégie. Zároveň predstavuje funkčný model spolupráce expertov z mimovládnych neziskových organizácií a miestnej územnej samosprávy.

Barbara Gindlová, odborná garantka národného projektu „Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“

Participácia a odpadové hospodárstvo

Branislav Moňok
Lenka Beznáková

Participácia a odpadové hospodárstvo

Branislav Moňok
Lenka Beznáková

Participácia a odpadové hospodárstvo

Vydalo: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti
Text: Branislav Moňok, Lenka Beznáková
Obálka a grafický dizajn: Zuzana Chmelová
Jazyková korektúra: Ivana Gibová

Bratislava 2020

Publikácia je súčasťou národného projektu
Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík,
ktorý je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom
operačného programu Efektívna verejná správa.

ISBN 978-80-89051-39-7

Tento piktogram vám ukáže, kde je text prelinkovaný.

Zdieľaním a šírením informácií z tejto publikácie podporíte participatívnu
tvorbu verejných politík a rozvoj občianskej spoločnosti. Ďakujeme.

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

„Mestá a obce musia cítiť zodpovednosť za nakladanie s komunálnym odpadom. Ochrana životného prostredia musí byť prioritou akýchkoľvek verejných politík.“

Martin Giertl, splnomocnenec vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

ÚSV SR ROS

Splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti má postavenie poradného orgánu vlády Slovenskej republiky. Prostredníctvom akčných plánov, schvaľovaných uzneseniami vlády SR, splnomocnenec manažuje dve základné agendy – „Iniciatíva pre otvorené vládnutie“ a „Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku“.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti prispieva k lepšiemu porozumeniu významu občianskej spoločnosti a činnosti mimovládnych neziskových organizácií. Cieľom úradu je budovať a podporovať transparentnosť a partnerstvo medzi verejnou správou, občanmi a mimovládnyimi neziskovými organizáciami. Jeho základnou aktivitou je participatívna tvorba verejných politík, ktorá sa zameriava na posilnenie aktérov občianskej spoločnosti a mimovládnych neziskových organizácií. Úrad v spolupráci s ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy, samosprávou a občianskou spoločnosťou reaguje na aktuálne výzvy a prináša nástroje, ktoré podporujú a posilňujú princípy otvoreného vládnutia.

„Je na nás, aby sme zvolili ten spôsob oslovenia a práce s verejnosťou, ktorý pritiahne čo najviac aktívnych spolupracovníkov z radov verejnosti. Ľudia neveria, že ich názor má význam. Preto ich treba podporovať vo vyjadrovaní sa. Neexistuje jednoznačný postup krokov, zloženia aktivít, či prvkov informačnej kampane, ktorý by bol tým najlepším. Vždy je iné prostredie, ľudia, aj situácia. Platí však zásada, že ak má obyvateľ dostatok informácií o problematike, tak vstupuje do diskusie konštruktívne.“

Priatelja Zeme - SPZ

PRIATELJA ZEME - SPZ (SLOVENSKÍ PRIATELJA ZEME)

pôsobia ako občianske združenie, ktoré chráni životné prostredie a prírodu na Slovensku aj v európskom kontexte. Zameriava sa na minimalizáciu znečistenia prostredia odpadmi a toxickými látkami. Okrajovo sa venuje aj podpore udržateľných riešení ďalších ekologických problémov a ich ekonomickým a sociálnym súvislostiam. Priatelja Zeme pracujú na ukončovaní činností škodlivých pre ľudí a prírodu, ale hlavne vytvárajú a realizujú pozitívne udržateľné riešenia, ktoré neohrozujú budúce generácie a ostatné formy života. Slovenskí Priatelja Zeme sú členmi medzinárodnej siete Friends of the Earth International.

MESTO PARTIZÁNSKE

je okresným mestom na juhu Trenčianskeho kraja, ktoré v roku 1938 založil Jan Antonín Baťa. Názov pôvodnej obce bol Šimonovany a jej pôvod siaha až do roku 1260. Novodobá história mesta je spojená jednak s obuvníckou tradíciou, keď sa mesto volalo Baťovany, a jednak s partizánskym odbojom. V roku 1949 bolo premenované na Partizánske. V meste je niekoľko stredných škôl, hvezdáreň a verejné vnútroštátne letisko. V súčasnosti je Partizánske otvoreným mestom, prístupným aktívnej spolupráci s verejnosťou. Realizuje početné stretnutia s občanmi, podporuje prácu záujmových skupín a kladie dôraz na informovanosť verejnosti. V oblasti odpadového hospodárstva intenzívne spolupracuje s neziskovým sektorom viac ako desať rokov.

OBSAH

1. ÚVOD // 10

2. STANOVENIE ZAJAINTERESOVANÝCH SKUPÍN

VEREJNOSTI // 12

3. URČENIE AKTIVÍT PROJEKTU // 16

4. SPÔSOBY ZAPOJENIA VEREJNOSTI

DO TVORBY STRATEGICKÉHO DOKUMENTU // 20

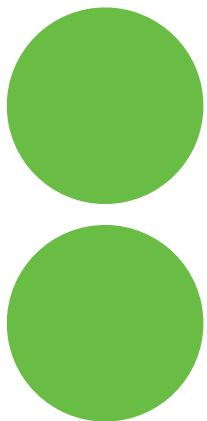
- 4.1. Prieskum verejnej mienky o odpadoch a odpadovom hospodárstve v meste Partizánske medzi obyvateľmi // 21
- 4.2. Prieskum verejnej mienky o odpadoch a odpadovom hospodárstve v meste Partizánske medzi obyvateľmi formou stretnutí // 26
- 4.3. Vypracovanie Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske // 29
- 4.4. Informačno-propagačná kampaň k predstaveniu Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske // 29

5. ZÁVER // 32

6. PRÍLOHY // 34

- Príloha č. 1: Formulár dotazníka k prieskumu medzi obyvateľmi mesta – september až december 2017 // 36
- Príloha č. 2: Formulár dotazníka k prieskumu medzi pracovníkmi Mestského úradu v Partizánskom – november 2017 // 38
- Príloha č. 3: Formulár dotazníka k prieskumu medzi žiakmi základných škôl v Partizánskom – september 2018 // 40
- Príloha č. 4: Formulár dotazníka k prieskumu medzi obyvateľmi v Partizánskom – september 2018 // 42
- Príloha č. 5: Formulár dotazníka k prieskumu medzi obyvateľmi v Partizánskom – október 2018 (online) // 44

O NÁRODNOM PROJEKTE PARTICIPÁCIA // 46

1. ÚVOD

Pilotný projekt s názvom „Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske“ mal za cieľ vytvoriť odborný strategický dokument smerovania mesta Partizánske v oblasti komunálnych odpadov predovšetkým za účasti širokej a odbornej verejnosti na obdobie 10 rokov. Nie za zatvorenými dverami len skupinou odborníkov.

Vybrali sme si mesto Partizánske, keďže s ním máme už viac ako 10-ročnú intenzívnu spoluprácu v oblasti odpadového hospodárstva. Za tento čas sme spoločne s mestom Partizánske vypracovali viacero strategických a koncepcných materiálov v oblasti odpadového hospodárstva. Postupne, krok za krokom ich mesto Partizánske naplňa. Samo je presvedčené, že koncepcný prístup k odpadom je pre prácu v samospráve kľúčový.

Čím je ešte mesto Partizánske výnimočné, čo sa týka práce s verejnosťou, je jeho otvorenosť voči riešeniu otázok samosprávy priamo s verejnosťou. Realizuje početné stretnutia so zástupcami verejnosti, podporuje prácu záujmových skupín a informuje verejnosť.

Základ na realizáciu úspešného projektu sme teda mali dobrý. Stanovili sme si metodiku a pustili sa do práce. No každodenná realita v projekte nás postupne donútila metodu flexibilne upravovať tak, aby bol výsledok projektu čo najkvalitnejší, a teda potom čo možno najlepšie prijatý obyvateľmi a zavedený do praxe. Pozrime sa teda na to, ako sa plán s uskutočnenou realitou rozchádzal, prečo to tak bolo a ako sme si poradili v rôznych situáciách.

Veríme, že Vám tento manuál ukáže predovšetkým to, že sa netreba vzdávať, hoci veci nejdú tak, ako by sme chceli. Ale naopak, zobrať to ako výzvu a nabráť novú energiu, možno zmeniť i vlastný prístup, získať nadhľad, ponechať si chladnú hlavu a ísť ďalej až do úspešného konca.

2. STANOVENIE ZAJAINTERESOVANÝCH SKUPÍN VEREJNOSTI

Za zainteresované skupiny v rámci projektu sme si stanovili v skratke širokú verejnosť, skupiny vytvorené z účastníkov spomedzi aktívnych obyvateľov mesta, zástupcov miestnej samosprávy a príslušnej štátnej správy. Nepodarilo sa nám však stretnúť sa s každou z nich v takomto rozdelení. Pri každej skupine uvedieme, ako sme sa stretávali. Zainteresované skupiny verejnosti, ako sme si ich my rozdelili na úvod projektu:

- **a) široká verejnosť, keďže sa jej odpady priamo týkajú**

S touto skupinou sa nám darilo stretávať sa na stretnutiach v rámci realizácie prednášok pre verejnosť, priamo na uliciach počas akcií mesta a počas prieskumu medzi obyvateľmi mesta. Záujem o tému odpadov bol a dostali sme viac ako 1 500 nápadov, pripomienok, návrhov, postrehov k odpadovému hospodárstvu v meste.

- **b) členovia Mládežníckeho parlamentu (poradný orgán primátora mesta), žiaci 2. stupňa základných škôl v Partizánskom**

Stretli sme sa s nimi v rámci prednášok na základných školách v meste a realizácie prieskumu formou dotazníka. Záujem detí na prednáškach mali, reagovali a diskutovali. O prieskume viac v kapitole 4.

- **c) členovia Rady starších (poradný orgán primátora mesta)**

S niektorými členmi sme sa stretli na stretnutiach v rámci realizácie prednášok pre verejnosť, priamo na uliciach počas akcií mesta a počas prieskumu medzi obyvateľmi mesta. Záujem o tému odpadov prejavili.

- **d) 9 výborov mestských častí Partizánskeho (sú nimi zástupcovia obyvateľov)**

Tu sme mali v pláne sa stretávať so zástupcami 9 výborov mestských častí v rámci pravidelných stretnutí primátora v jednotlivých mestských častiach, aby sme mali zabezpečenú vysokú účasť ich členov. Boli sme na 2 stretnutiach, ale nedostali sme sa ani k slovu. Obyvatelia tam prišli iba pre vyriešenie svojich sťažností, boli často rozhnevaní, zvedaví len na konkrétny problém, ako nefungujúce osvetlenie, jamy na ceste, hluk a pod. Nemali vôbec záujem počúvať o problematike odpadov a možnosti zapojenia sa do prípravy stratégie. Skrátka, nebola tam atmosféra na predstavenie nášho zámeru. K samotným obyvateľom sme sa dostali iným spôsobom. O tom viac v kapitole 4.

- **e) členovia Záhradkárskoho zväzu v Partizánskom**

Stretli sme sa so zástupcami všetkých záhradkárskych združení a vypočuli si ich názory, návrhy a postrehy k problému biologických odpadov vznikajúcich

hojne v záhradkárskych osadách. Nedožvedeli sme sa nič konštruktívne, len to, ako sa nič nedá, z ich strany nebola chuť nič nové zavádzať. Navrhli sme im rôzne možnosti kompostovania, ich zberu a pod., no neprejavili záujem. Navrhli sme im zapojenie sa do pracovnej skupiny k príprave stratégie, no nikto nemal záujem. Ďalej sme voči tejto skupine nevyvíjali aktivitu.

- **f) zástupcovia rómskej komunity**

Stretli sme sa s nimi len v rámci prieskumu medzi obyvateľmi mesta. Nemali záujem o tému odpadov. Vzhľadom na to, že nemali ani určeného zástupcu, túto komunitu sa nám nepodarilo celkom podchytiť.

- **g) podnikatelia z oblasti nakladania s odpadmi s prevádzkou v Partizánskom**

Stretli sme sa s nimi v rámci prieskumu medzi obyvateľmi mesta. Niekoľkých z nich sme zaujali a viedli sme s nimi dlhé rozhovory. Dostali sme od nich dobré podnety a návrhy.

- **h) vedenie mesta Partizánske, odborní pracovníci Mestského úradu v Partizánskom (ktorí sa zaoberajú problematikou odpadov, ale i dotknutých oblastí, napr. ochrana prírody a krajiny, stavebný odbor a pod.)**

Stretávali sme sa opakovane samostatne kvôli realizácii tohto projektu a potom v rámci riešenia konkrétnych problémov, návrhov a projektov, a tiež v rámci iných stretnutí na úrovni Mestského úradu. Dostali sme veľa zaujímavých podnetov, zoznámili sme sa veľmi podrobne s realitou v meste, záujmom obyvateľov, plánmi atď. Záujem bol zo strany Mestského úradu veľký a komunikácia výborná.

- **i) 25 poslancov Mestského zastupiteľstva a Mestská rada v Partizánskom**

Stretávali sme sa s nimi v rámci stretnutí Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby, na ktorých boli veľmi aktívni, tiež sme opakovane oslovili i ďalších poslancov, no nie veľmi úspešne. Poslanci sa dosť zameriavali len na svoju oblasť záujmu, svoju tému. Oslovili sme ich opakovane aspoň s dotazníkom v rámci prieskumu. Viac v kapitole 4.

- **j) členovia Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby pri MsZ v Partizánskom a i členovia iných komisií, ktorých sa táto téma bude dotýkať, a síce: Komisia pre financie, rozpočet a ekonomiku; Komisia pre výstavbu a územné plánovanie; Komisia pre ochranu verejného poriadku; Komisia pre sociálnu a bytovú politiku a Komisia pre územnú legislatívu.**

Stretávali sme sa pravidelne s členmi Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby, ktorí boli veľmi aktívni a skoro všetci sa stali i členmi pracovnej skupiny k príprave stratégie. Členovia ostatných komisií prejavili záujem len veľmi okrajovo. Oslovili sme ich opakovane aspoň s dotazníkom v rámci prieskumu. Viac v kapitole 4.

- **k) Technické služby mesta, s. r. o. (keďže vykonávajú odpadové hospodárstvo na území mesta a v príslušných obciach)**

So zástupcami Technických služieb mesta, s. r. o. sme sa stretli viackrát. Či už pri návšteve Zberného dvora, obhliadke stojísk na triedený zber odpadov alebo na zmesový komunálny odpad, a tiež na stretnutiach v rámci riešenia konkrétnych problémov. Jedným členom Komisie pre výstavbu a územné plánovanie bol aj ich zamestnanec. Celkovo ich zástupcovia neprejavili záujem o prácu v pracovnej skupine k príprave stratégie. Menšia aktivita tejto skupiny vyplýva z ťažšej komunikácie medzi nimi a Mestským úradom, čo sa prenieslo i do nášho projektu. Princiipiálne sa aktívnejšie nezapájali, i keď by mohli významne prispieť.

- **l) odborní pracovníci Okresného úradu, Odboru životného prostredia v Prievidzi**

Stretli sme sa pri iných príležitostiach a záujem o príspevanie do projektu či o tému odpadov v meste neprejavili.

- **m) odborní pracovníci z Ministerstva životného prostredia SR z odboru odpadov**

Stretli sme sa pri iných príležitostiach, pre ich časovú zaneprázdnenosť, no mali veľký záujem o priebeh projektu, o jeho čiastkové výstupy, diskutovali s nami o možnostiach zmeny legislatívy na celoslovenskej úrovni a pod. Vždy sa informovali o priebehu projektu.

Rozdeliť si verejnosť na skupiny podľa miestnej situácie, rozloženia obyvateľstva, štruktúr príslušnej obce/mesta, záujmových skupín verejnosti pôsobiacich popri obecnom/mestskom úrade alebo i samostatne, je veľmi dobrý spôsob, ako uchopiť všetky skupiny obyvateľov a nájsť v nich tzv. styčných ľudí na komunikáciu za skupiny. I keď nie vždy mali záujem o našu tému, komunikácia bola náročnejšia, niekedy sa nakoniec ani neuskutočnila pre rôzne okolnosti, bolo pre nás veľmi prínosné spoznať špecifickosť konkrétnej skupiny a podľa toho potom zvoliť iný spôsob jej oslovenia, vťahnutia do témy a zapracovania názoru jej členov. Pokúsili sme sa o to rôznymi spôsobmi, o ktorých sa dozvieme ďalej v kapitole 4.

3. URČENIE AKTIVÍT PROJEKTU

Aby ste mali celistvú predstavu o štruktúre projektu, uvádzame v nasledujúcich bodoch stručne aktivity, ich popis a ich plnenie. Samotné spôsoby práce s verejnosťou budeme popisovať v kapitole č. 4.

Projekt bol pripravený na obdobie realizácie 2 rokov. Začali sme v júli 2017 a skončili v auguste 2019.

- **a) Prvou aktivitou projektu bola príprava Analýzy súčasného stavu odpadového hospodárstva v meste Partizánske.**

Cieľom bolo podrobné zistenie aktuálneho stavu odpadového hospodárstva na území mesta Partizánske, a to dvoma spôsobmi: 1. z podkladov a štatistík poskytnutých Mestským úradom v Partizánskom a 2. z prieskumu priamo v teréne, pozorovaním, obhliadkami a rozhovormi s verejnosťou.

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované na úvod projektu na prvých 6 mesiacov trvania.

Analýza súčasného stavu odpadového hospodárstva v meste Partizánske (ďalej len „dokument“) mala byť predložená záujemcom na verejných stretnutiach a stretnutiach pracovných skupín.

Cieľ sme splnili, no predĺžil sa čas trvania prípravy dokumentu na 24 mesiacov. Pri zisťovaní aktuálneho stavu odpadového hospodárstva na území mesta sme ihneď získali všetky potrebné podklady od Mestského úradu, no prieskum medzi verejnosťou sa nám spočiatku nedaril, museli sme hľadať nové spôsoby oslovenia verejnosti a opakovať ho.

Aby sme včasným nepredložením dokumentu neochudobnili účastníkov verejných stretnutí a následne členov pracovnej skupiny k tvorbe Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske o informácie potrebné na celkové zorientovanie sa v téme odpadov v meste, prichádzali sme na spoločné stretnutia vždy s čiastkovými informáciami.

- **b) Druhou aktivitou projektu bola realizácia verejných stretnutí s obyvateľmi.**

Cieľom bolo zrealizovať 18 verejných stretnutí s občanmi z radov širokej verejnosti postupne v jednotlivých mestských častiach a získať ich záujem o účasť na príprave Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (ďalej len „stratégia“) v pracovných skupinách.

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované od začiatku projektu na celkom 20 mesiacov trvania.

Cieľ sme čiastočne splnili – uskutočnili sme 7 verejných stretnutí s obyvateľmi a získali sme viacero členov do pracovnej skupiny k príprave stratégie.

- **c) Treťou aktivitou projektu bola realizácia verejných stretnutí so zainteresovanými skupinami obyvateľov.**

Cieľom bolo zrealizovať 13 verejných stretnutí so zainteresovanými skupinami obyvateľov a získať ich záujem o účasť na príprave stratégie v pracovných skupinách.

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované od začiatku projektu na celkom 20 mesiacov trvania.

Cieľ sme čiastočne splnili – uskutočnili sme 7 verejných stretnutí so zainteresovanými skupinami obyvateľov a získali sme viacero členov do pracovnej skupiny k príprave stratégie.

- **d) Štvrtou aktivitou projektu bola realizácia stretnutí pracovnej skupiny k príprave Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (ďalej len „stratégia“)**

Cieľom bolo zrealizovať 6 stretnutí pracovnej skupiny a aktívne s nimi pracovať. Počet členov, ktorý máme získať, sme nemali stanovený.

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované od začiatku projektu na celkom 20 mesiacov trvania.

Cieľ sme takmer splnili – uskutočnili sme 5 stretnutí pracovnej skupiny k príprave stratégie. Skupina mala 13 členov vrátane nás a projektového tímu z Mestského úradu. Účasť členov však bola takmer vždy úplná.

- **e) Piatou aktivitou projektu bolo vypracovanie Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (ďalej len „stratégia“)**

Cieľom bolo vypracovanie stratégie. Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované ku koncu projektu na 4 mesiace trvania.

Cieľ sme splnili.

- **f) Šiestou aktivitou projektu bola informačno-propagačná kampaň k predstaveniu Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (ďalej len „stratégia“)**

Cieľom bolo neustále počas trvania projektu hovoriť s ľuďmi na tému odpadov, informovať na webe, publikovať články v miestnych novinách, zrealizovať relácie v miestnej televízii a tiež predstaviť prácu na príprave stratégie odbornej i laickej verejnosti na záverečnej konferencii.

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované na celé trvanie projektu, t. j. 26 mesiacov.

Cieľ sme splnili. Pripravili sme 3 články do miestnych novín Tempo a 3 relácie do miestnej Mestskej televízie. Medzitým obyvatelia dostávali informácie prostredníctvom webu, mestského rozhlasu a na výveskách v meste. Dňa 22. 8. 2019 sme zrealizovali v priestoroch Mestského úradu v Partizánskom záverečnú konferenciu s názvom „Kam sa bude uberať odpadové hospodárstvo?“, na ktorej sme prezentovali priebeh projektu, ciele a opatrenia Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske. Prednášajúcimi boli primátor mesta Partizánske, splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a autori tohto dokumentu. Zúčastnilo sa cca 70 ľudí. Záujem bol vyšší ako kapacita priestoru, v ktorom sa konferencia konala. Ohlasy na toto podujatie boli výborné a je záujem, aby sme s ním išli i do regiónov Slovenska.

4. SPÔSOBY ZAPOJENIA VEREJNOSTI DO TVORBY STRATEGICKÉHO DOKUMENTU

Ambíciou našej práce nielen v tomto projekte je zmeniť spôsob tvorby a prijímania rozhodnutí, koncepcií, stratégií, plánov v odpadovom hospodárstve obce/mesta. Realizáciou tohto projektu sa ukázalo, že to ide. Týmto projektom však naša snaha nekončí a budeme naďalej pokračovať v našej práci formou participácie verejnosti.

Ukázalo sa, že je veľmi dôležité neustále zvyšovať aktívnu informovanosť o danej problematike a rozvíjať diskusie medzi občanmi navzájom, ale aj medzi pracovníkmi samosprávy a občanmi.

V projekte sme – obrazne povedané – posadili za jeden stôl odborníkov, politikov, verejnosť, mladých ľudí... Je totiž bežné, že sa mnohí ľudia a politici k tejto téme vyjadrujú pri rôznych príležitostiach. Takéto vyjadrenia môžu pozitívne, ale aj negatívne ovplyvňovať spôsob prijímania verejnej politiky rôznymi skupinami obyvateľstva v meste. Projektom sme rozvírili tému odpadov medzi občanmi, odbornými pracovníkmi mesta a politikmi, ale riadenou formou – nami zvolenými spôsobmi komunikácie. Takto máme lepšiu možnosť reagovať na zavádzajúce a nepresné informácie, ktoré vždy do určitej miery vzniknú.

4.1. Prieskum verejnej mienky o odpadoch a odpadovom hospodárstve v meste Partizánske medzi obyvateľmi – rozposlanie dotazníkov, informačný stánok, prednáška, návštevy v domácnostiach, anketa v uliciach

Začali sme s ním v septembri 2017 a skončili až v júni 2019.

Náš prieskum bol anonymný a zúčastnili sa na ňom obyvatelia, pracovníci Mestského úradu v Partizánskom, poslanci Mestského zastupiteľstva v Partizánskom, podnikatelia pôsobiaci v meste Partizánske, záhradkári pôsobiaci v záhradkárskech osadách v meste Partizánske, riaditelia všetkých základných škôl v Partizánskom, členovia všetkých komisií pôsobiacich pri Mestskom zastupiteľstve v Partizánskom, deti a žiaci základných škôl v Partizánskom. Snažili sme sa osloviť všetky skupiny obyvateľov všetkých vekových kategórií, profesií – vrátane nezamestnaných – a záujmov.

Zvolili sme v rámci prieskumu verejnej mienky rôzne formy oslovenia obyvateľov:

- **a) osobné návštevy domácností v 2 mestských častiach v zástavbe rodinných domov s dotazníkom a letákmi k téme odpadov**

Príprava prieskumu prebiehala v auguste 2017. Realizácia prieskumu prebiehala od septembra 2017 do októbra 2017.

Návšteva domácností obyvateľov mala svoje pravidlá. Na jednej ulici boli vždy 2 pracovníci, aby sa navzájom strážili a pomáhali si, ak by nevedeli reagovať na podnety obyvateľov. Náš pracovník nesmel vstúpiť na pozemok obyvateľa. Rozprávali sa teda len pri bráne. Rozhovor sa smel dotýkať výlučne témy odpadov a trval cca 10 minút. Pri akomkoľvek odbočení od témy pracovník upozornil obyvateľa a vrátil sa späť k téme. Nesmel používať žiadne urážlivé a hanlivé slová, spôsob komunikácie a pod. Ak by obyvateľ k pracovníkovi nepríjemne, urážlivo alebo nejako inak obmedzujúco pristupoval, pracovník mal pokyn ihneď odísť a nepúšťať sa do žiadnych sporov. Každý pracovník mal pri sebe Poverenie primátora mesta Partizánske na výkon tejto aktivity. V prípade potreby sa ním musel preukázať. Pred samotnou aktivitou museli všetci pracovníci prejsť školením o odpadovom hospodárstve v meste Partizánske, o základných pojmoch v odpadovom hospodárstve, o jeho smerovaní a tiež o tom, ako viesť rozhovor, ako sa správne pýtať tak, aby bol dotazník vyplnený správne, a o možných úskaliach komunikácie s ľuďmi. Pracovníci boli z radov našej organizácie a dobrovoľníci – študenti Spojenej strednej školy v Partizánskom.

Použité formuláre dotazníkov prikladáme v prílohe manuálu. Obsahujú otázky o odpadovom hospodárstve, ktoré je potrebné vyhodnotiť a zobrať ich do úvahy pri tvorbe samotného dokumentu Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske.

- **b) stretnutia na ulici s obyvateľmi v 2 mestských častiach v zástavbe bytových domov s dotazníkom a letákmi k téme odpadov**

Príprava prieskumu prebiehala v auguste 2017. Realizácia prieskumu prebiehala od septembra 2017 do októbra 2017.

Stretnutia s obyvateľmi mali svoje pravidlá podobne ako pri predchádzajúcej aktivite – s tým rozdielom, že prebiehali na ulici. Pred samotnou aktivitou museli všetci pracovníci prejsť školením podobne, ako to bolo vyššie pri písmene a). Pracovníci boli z radov našej organizácie a dobrovoľníci – študenti Spojenej strednej školy v Partizánskom.

Použité formuláre dotazníkov prikladáme v prílohe manuálu. Obsahujú otázky o odpadovom hospodárstve, ktoré je potrebné vyhodnotiť a zobrať ich do úvahy pri tvorbe samotného dokumentu stratégie.

Touto aktivitou sme sa snažili získať dôveru obyvateľov osobným stretnutím, zistiť ich pravdivý názor na problematiku odpadov v meste a dozvedieť sa, ako poznajú systém odpadového hospodárstva, čo sa im páči a čo nie, aké majú návrhy na zlepšenie atď. Považujeme to za kľúčový spôsob, ako zapojiť širokú verejnosť do tvorby stratégie. Pri rozhovoroch sme sa snažili vycítiť záujem jednotlivcov a tých aktívnych motivovať, aby prišli na verejné stretnutia a stali sa členmi pracovnej skupiny. Pri osobnom stretnutí sa vždy dozvieme viac, vycítite atmosféru v meste ohľadom danej témy, nadchnete ľudí pre Váš zámer a odporujete veľa z ich postojov.

Tieto prvky práce s verejnosťou sme vyhodnotili ako jedinečné, keďže osobný kontakt je nenahraditeľný a veľmi úspešný spôsob získavania dôvery a motivovania obyvateľov k záujmu o našu tému. Určite ho odporúčame ako nosný prvok.

- **c) Rozposlanie dotazníkov o odpadovom hospodárstve poslancom pri Mestskom zastupiteľstve v Partizánskom a zamestnancom Mestského úradu v Partizánskom**

Táto aktivita sa opakovala dvakrát – v roku 2017 na jeseň a následne v roku 2019 v zime. K opakovaniu sme pristúpili, pretože sa menil poslanecký zbor kvôli komunálnym voľbám koncom roka 2018 a bola pomerne malá návratnosť dotazníkov – vzhľadom na predpokladanú zaangažovanosť týchto osôb do verejného života:

- od 9 poslancov MsZ (36 %)
- od 11 pracovníkov MsÚ (15,1 %)

Použité formuláre dotazníkov prikladáme v prílohe manuálu. Obsahujú otázky o odpadovom hospodárstve, ktoré je potrebné vyhodnotiť a zobrať ich do úvahy pri tvorbe samotného dokumentu Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske.

Keďže táto forma oslovenia poslancov a zamestnancov nebola veľmi účinná, rozhodli sme sa s nimi rozprávať a takto od nich získať ich postoje a návrhy. To sa nám darilo na neformálnych náhodných stretnutiach, na stretnutiach Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby pri MsZ v Partizánskom a mestských akciách.

- **d) Rozdanie dotazníkov o odpadovom hospodárstve žiakom základných škôl v Partizánskom, konkrétne žiakom 2. stupňa**

Príprava prieskumu sa uskutočňovala v máji až júni 2018. Realizácia prieskumu prebiehala od septembra 2018 do októbra 2018 formou dotazníkov a v marci 2019 počas prednášok o triedenom zbere odpadov.

Pre žiakov 2. stupňa základných škôl sme si pripravili dotazníky, ktoré sme im distribuovali prostredníctvom ich triednych učiteľov. Triednym učiteľom sme vysvetlili, ako ich majú žiaci vyplniť, prečo sa to robí a že im to prinesie lepšie odpadové hospodárstvo. Oni túto informáciu posunuli žiakom, dali im za domácu úlohu vyplniť dotazníky spolu s rodičmi doma a priniesť ich do 3 dní späť do školy.

Tento prvok práce s verejnosťou v pôvodnom pláne nebol. No chceli sme zapojiť žiakov do procesu tvorby stratégie nielen ich oslovením priamo na prednáškach, ale i takto nepriamo formou dotazníka, ktorý im dával priestor porozmýšľať, dal im dostatok času a vyvolal v nich potrebu sa zamyslieť nad problematikou odpadov aj s ich rodičmi. Ukázalo sa, že to bol výborný krok k získaniu ďalšej spätnej väzby od obyvateľov mesta a k motivovaniu detí zaoberať sa ochranou a starostlivosťou o životné prostredie.

Použitie formuláre dotazníkov prikladáme v prílohe manuálu. Obsahujú otázky o odpadovom hospodárstve, ktoré je potrebné vyhodnotiť a zobrať ich do úvahy pri tvorbe samotného dokumentu stratégie.

Tému odpadov sme nenechali medzi žiakmi zaspáť a pri príležitosti realizácie prednášok o správnom triedení odpadov sme sa zasa pýtali na ich postrehy, nápady. Zapísali sme si ich a použili pri príprave stratégie.

- **e) Online dotazníky o odpadovom hospodárstve na webe a Facebooku mesta Partizánske**

V polovici roka 2018 sme sa rozhodli spustiť prieskum verejnej mienky o odpadovom hospodárstve v meste Partizánske i prostredníctvom moderných médií a ponechali sme ho aktívny do konca trvania projektu.

V pôvodnom pláne práce s verejnosťou tento prvok nebol. Chceli sme získať viac spätnej väzby a hlavne dať možnosť každému, kto chce, aby sa mohol vyjadriť anonymne, kedykoľvek jednoduchým zaslaním vyplneného online formulára dotazníka.

Pripravili sme online dotazník o odpadovom hospodárstve, ktorý prikladáme v prílohe manuálu. Obsahuje – podobne ako predtým – otázky o odpadovom hospodárstve, ktoré je potrebné vyhodnotiť a zobrať ich do úvahy pri tvorbe samotného dokumentu stratégie.

Odozva z radov obyvateľstva, čo sa týka počtu zaslaných dotazníkov elektronickou formou, bola výborná (nie však taká vysoká, ako to bolo pri osobných stretnutiach) a získali sme takto 2 členov do pracovnej skupiny k príprave stratégie.

Hodnotíme tento spôsob práce s verejnosťou ako dobrý, ale len ako doplnkový popri iných spôsoboch oslovenia. Ako nosný a jediný prvok oslovenia verejnosti je to výrazne nedostačujúce. Nám pomohlo k pomerne

vysokej spätnej väzbe práve to, že už predtým bola v meste téma odpadov otvorená, ľudia o odpadoch počuli z každej strany.

- **f) Informačný stánok a vystúpenie s prednáškou počas filmového festivalu Ekotopfilm – Envirofilm 2018**

Tento prvok práce s verejnosťou nám skutočne priniesol život. Neplánovali sme ho. Keď sme dostali ponuku prednášať na festivale Ekotopfilm – Envirofilm 2018, neváhali sme a súhlasili. Hneď sme navrhli možnosť realizácie informačného stánku vo vestibule kina, kde by sa účastníci festivalu mohli zastaviť. Pri tejto príležitosti sme ich oslovili s otázkami na tému odpadov v meste Partizánske. Niekedy sa nám podarilo i vyplniť dotazník, niekedy sme si stihli ich postrehy len zapísať. I tak však boli veľmi podnetné. Zasa sme zviditeľnili i našu tému.

Preto odporúčame, že ak sa vyskytne nejaká akcia v obci/meste aspoň trochu k téme vášho prieskumu, treba nájsť spôsob, ako sa tam prezentovať so svojím zámerom a vyťažiť z toho čo najviac.

Spätnú väzbu uvedenými prvkami práce s verejnosťou popísanými v písm. a) až f) tejto podkapitoly 4.1 sme získali až od 1762 obyvateľov, čo je 19,1 % z celkového počtu obyvateľov mesta Partizánske. Je to pomerne veľký úspech.

Len pre informáciu uvádzame výsledky:

- **v zástavbe rodinných domov**

- 30 % domácností je nespokojných so zavedeným systémom triedeného zberu odpadov
- 71 % domácností triedi všetky druhy odpadov

- **v zástavbe bytových domov**

- 33 % domácností je nespokojných so zavedeným systémom triedeného zberu odpadov
- len 50 % domácností triedi všetky druhy odpadov
- väčšina obyvateľov chýbajú podrobné informácie o odpadoch

- **získali sme takmer 1500 nápadov na zlepšenie OH, tu sú tie najčastejšie:**

- zvýšenie komfortu zberu odpadov
- zvýšenie frekvencie zberu vytriedených zložiek odpadov
- nedostatok informácií o odpadoch
- ekonomická motivácia
- chýbajúca kontrola, ľuďom nevedí ani kontrola ich samých
- podpora kompostovania
- zber biologických odpadov v bytovej zástavbe

- netriedenie odpadu na školách a vo firmách
- otváracie hodiny na ZD

4.2. Prieskum verejnej mienky o odpadoch a odpadovom hospodárstve v meste Partizánske medzi obyvateľmi formou stretnutí – verejné stretnutia s obyvateľmi, stretnutia so záhradkármi, riaditeľmi základných škôl, podnikateľmi, stretnutia s členmi Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby pri MsZ v Partizánskom, stretnutia s členmi pracovnej skupiny k príprave stratégie.

Začali sme s ním v septembri 2017 a skončili až v júni 2019.

• **a) verejné stretnutia s obyvateľmi**

Pôvodne sme plánovali uskutočniť 18 verejných stretnutí so širokou verejnosťou. Pri príprave projektu sme vedeli, že primátor mesta Partizánske máva pravidelné stretnutia s obyvateľmi v jednotlivých mestských častiach, stretnutia s výbormi mestských častí, poslancami. Takže v rámci týchto stretnutí sme predpokladali, že predstavíme náš projekt, popýtame sa na otázky, získame postrehy, nápady a namotivujeme obyvateľov, aby sa zapojili do pracovnej skupiny k príprave stratégie. Vyzeralo to ako jasná vec. Avšak už na prvých 2 stretnutiach sme sa ani nedostali k slovu. Vládla tam náročná atmosféra riešenia sporov, sťažností, časovo pre nás nevyšiel priestor a ani tam nebola vhodná situácia predstaviť náš zámer. Tak sme sa snažili nájsť inú príležitosť. Neuspelo by totiž zvolať stretnutie obyvateľov – a to až 18x – len s cieľom predstaviť projekt. Využili sme teda na to prednášky pre verejnosť o domácom kompostovaní, ktoré sa konali celkom 7x a boli postupne po jednotlivých mestských častiach. Účast obyvateľov na prednáškach bola vysoká. Mali sme tam dostatok priestoru a času informovať ich o našom zámere, vyzvať ich do diskusie a zapojenia sa do práce na príprave stratégie. Ľudia reagovali, získali sme rôzne podnety a postrehy. Prvok oslovenia verejnosti pri príležitosti konania prednášok – dokonca ešte i k téme nášho zámeru – sme vyhodnotili ako veľmi úspešný a odporúčame ho.

• **b) stretnutia so zainteresovanými skupinami – so záhradkármi, riaditeľmi základných škôl, podnikateľmi**

Pri rozdelení verejnosti do zainteresovaných skupín sme skončili pri čísle 13. Preto sme si dali za cieľ zrealizovať 13 stretnutí. Nepredpokladali sme,

že to nesplníme. Už zo začiatku pri hľadaní kontaktov na zástupcov niektorých skupín sme mali problém ich vypátrať, napr. pri zástupcovi rómskej komunity. Rada starších, pôsobiaca ako poradný orgán primátora, neprejavila záujem z dôvodu nedostatku času. Podobne to bolo i so zástupcami Technických služieb mesta, s. r. o., kde sú však dôvodom napäté vzťahy s mestom. Odborní pracovníci Okresného úradu, Odboru životného prostredia neprejavili záujem z dôvodu chýbajúcej kapacity.

Nakoniec sa nám podarilo stretnúť:

- so zástupcami všetkých záhradkárskych zoskupení pôsobiacich na území mesta Partizánske, ktorí sa však postavili k riešeniu tejto témy s nezáujmom a ďalšia komunikácia už neprebíhala.
- s riaditeľmi základných škôl. Tí boli, naopak, veľmi nadšení našou témou. Povedali veľmi veľa návrhov, postrehov a prejavili záujem sa spolupodieľať na aktivitách, či už v rámci tohto projektu, alebo samotnej realizácie pripravovanej stratégie. Dohodli sme sa na ďalšej spolupráci, vymenili kontakty.
- s podnikateľmi, ktorí majú prevádzky na území mesta Partizánske. Samostatne sme sa s nimi nestretli, no opakovane sme sa s nimi stretávali pri iných príležitostiach a stretnutiach poslancov a komisií pri Mestskom zastupiteľstve v Partizánskom. Boli časovo vyťažení, ale prejavovali záujem, prichádzali opakovane s novými nápady, postrehmi. 3 členovia pracovnej skupiny k príprave stratégie pochádzali z ich radov. Boli to celkom 3 stretnutia. Boli sme však v písomnom kontakte s niektorými i po stretnutiach. Riaditeľov základných škôl a podnikateľov odporúčame kontaktovať viackrát, tiež i písomnou formou, pretože sú veľmi aktívni a prinášajú dobré postrehy zo svojho prostredia. U záhradkárov je to len o tom, akí ľudia vedú tieto zväzy.

• **c) stretnutia so zainteresovanými skupinami – členmi Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby pri MsZ v Partizánskom**

Táto skupina spadá ešte pod náš zámer zrealizovať celkom 13 stretnutí. Podarilo sa nám nakoniec stretnúť 4x.

Spočiatku bol dôvodom nečinnosti vtedajšej Komisie pre životné prostredie, dopravu a verejné služby nezáujem o túto tému, pretože sa blížili komunálne voľby koncom roka 2018. Potom sme zasa čakali na zvolenie nových členov a následne sa stretnutia rozbehli. Do úplného konca nášho projektu sme v nich už nepokračovali, keďže 90 % členov komisie sa stalo

členmi našej pracovnej skupiny k príprave stratégie. A tak sme sa ďalej stretávali tam. Ďalším dôvodom bolo tiež to, že naše stretnutia si začali pýtať viac času, pretože sme sa na nich venovali konkrétnemu problému.

Keď sme chceli predstaviť konkrétnu tému v rámci prípravy stratégie, vždy sme prišli s informáciami spracovanými v prezentácii a na úvod nášho stretnutia sme ukázali fakty, prípady z praxe, legislatívne pozadie, zistenia – a týmto sme otvorili diskusiu. Následne sme zaznamenávali podnety a nápady. Často sme komunikovali s členmi i mailovou poštou. Tento spôsob navodenia problému a zaujatia pozornosti zo strany verejnosti veľmi odporúčame. Nám sa to výborne osvedčilo nielen v tomto projekte, ale celkovo v práci s verejnosťou, ktorú robíme už viac ako 20 rokov.

Členovia komisie sú výbornou voľbou, pokiaľ ide o prácu s verejnosťou, keďže predstavujú obyvateľmi volených zástupcov – poslancov a odborníkov v témach. Ľudia sú tam aktívni a chcú niečo zmeniť. Sú zvyknutí sa stretávať a diskutovať, čo je veľkou výhodou. Odporúčame.

• **d) stretnutia pracovnej skupiny k príprave stratégie**

Pôvodne sme plánovali uskutočniť 6 stretnutí pracovnej skupiny k príprave stratégie, podarilo sa nám uskutočniť 5 stretnutí. Dôvodom boli hlboké záveje snehu a dovolenkové obdobie. Teda chuť a zánietenie našej skupine nechýbali. Osobné stretnutia sme nahrádzali mailovou komunikáciou.

Pracovná skupina vznikla koncom roka 2018 ako výsledok predošlej 1,5 roka trvajúcej práce s verejnosťou na tomto projekte. Jej členovia sa postupne prihlasovali a konečný počet sa ustálil na 13 vrátane nás a projektového tímu z Mestského úradu. Účasť členov však bola takmer vždy úplná.

Naším zámerom pôvodne bolo na úvod fungovania pracovnej skupiny predložiť prítomným Analýzu súčasného stavu nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske. Avšak z dôvodu neukončenia prieskumu verejnej mienky medzi obyvateľmi o odpadovom hospodárstve sme celistvý materiál nemali k dispozícii. To nás však neodradilo od spustenia jej fungovania. Naopak – postupne sme členov informovali o čiastkových výstupoch a rozbiehali sme k nim plodnú diskusiu. Podobne, ako sme spomínali vyššie – keď sme chceli predstaviť konkrétnu tému v rámci prípravy stratégie, vždy sme prišli s informáciami spracovanými v prezentácii a na úvod nášho stretnutia sme ukázali fakty, prípady z praxe, legislatívne pozadie, zistenia – a týmto sme otvorili diskusiu. Následne sme zaznamenávali podnety a nápady. Tento spôsob navodenia problému a zaujatia pozornosti verejnosti veľmi odporúčame.

4.3. Vypracovanie Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované ku koncu projektu na 4 mesiace trvania. Dokument sa nám podarilo vypracovať a v súčasnosti prebieha jeho pripomienkovanie členmi pracovnej skupiny k jeho príprave, poslancami, odbornými pracovníkmi Mestského úradu v Partizánskom, členmi Komisií pri Mestskom zastupiteľstve. Pripomienky starostlivo vyhodnocujeme a dôvodíme ich prijatie či, naopak, neprijatie. Dávame dôraz na vysvetlenie dôvodov nášho postoja. Konečným procesom tohto dokumentu bude jeho vzatie na vedomie Mestským zastupiteľstvom v Partizánskom a verejný prísľub primátora mesta k jeho realizácii.

Pri príprave samotného dokumentu stratégie sme vychádzali predovšetkým z východiskovej situácie, z faktov a, samozrejme, z výsledkov prieskumu verejnej mienky o odpadovom hospodárstve, ktorý sme starostlivo vyhodnotili. Každý jeden návrh, nápad, postreh, podnet sme posúdili a všetky sme potom zohľadnili v predložennom dokumente. Vážime si záujem ľudí, ktorí prispeli k príprave dokumentu.

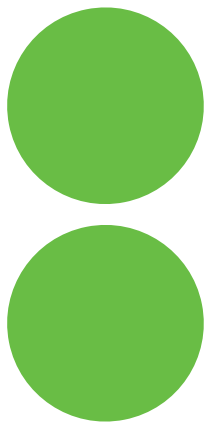
Konkrétne ciele a opatrenia nájdete popísané v samotnom dokumente stratégie.

4.4. Informačno-propagačná kampaň k predstaveniu Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske

Časové rozmedzie trvania aktivity bolo plánované na celé trvanie projektu, t. j. 26 mesiacov – a to sme i dodržali. Podarilo sa nám informovať verejnosť prostredníctvom 3 článkov v miestnych novinách Tempo a 3 relácií v miestnej Mestskej televízii. Medzitým obyvatelia dostávali informácie prostredníctvom webu, mestského rozhlasu a na výveskách v meste. Tému odpadov bolo počuť na každom kroku, teda aspoň vtedy, keď sme sa objavili v uliciach my – teda pracovníci našej organizácie a členovia projektového tímu na Mestskom úrade v Partizánskom. My sme zástancami toho, aby informácie neustále k ľuďom prichádzali v pravidelných intervaloch a rôznou formou, aby téma bola neustále živá rôznymi príspevkami. Len takto to obyvatelia zachytia a podnieti ich to k zapojeniu sa do akéhokoľvek projektu. Dôležité je popritom nezapadnúť neustále vysvetľovať tému, predkladať fakty a motivovať každého jednotlivca k aktivite.

Túto aktivitu sme ukončili záverečnou konferenciou s názvom „Kam sa bude uberať odpadové hospodárstvo?“ dňa 22. 8. 2019 na Mestskom úrade v Partizánskom. Prezentovali sme na nej priebeh projektu a ciele a opatrenia Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske. Ku koncu konferencie sme vytvorili samostatný blok a nazvali sme ho Okrúhly stôl. Venoval sa téme zlepšenia odpadového hospodárstva na úrovni obcí. Všetky získané podnety sme spracovali a predložili na rokovaníach na Ministerstve životného prostredia SR, kde týmto ukazujeme pracovníkom, aká je realita v obciach, čo ich skutočne trápi a kde cítia najväčšie problémy. Starostovia a primátori túto snahu ocenili. Diskusiu sme rozbehli krátkou prezentáciou faktov a nastolili sme 3 otázky. Následne sme vyzvali prítomných, aby sa k nim vyjadrili. Odozva bola vysoká.

Verejné predstavenia koncepcných a strategických dokumentov – a nielen tých, ale všetkých, ktoré sa týkajú verejného života, považujeme za významné a nevyhnutné v našej snahe o zapájanie verejnosti do rozhodovania. Ľudia tam vidia, že sme ich snahu o vyjadrenie sa zobrali do úvahy, zapracovali ich nápady, postrehy, podali riešenia a celú tému sa nám podarilo posunúť ďalej podaním riešení. Ľudia sa ešte stále boja vyjadriť otvorene svoj názor a to treba našou prácou s nimi určite zmeniť.

5. ZÁVER

Je na nás, aby sme zvolili ten spôsob oslovenia a práce s verejnosťou, ktorý nám pritiahne čo najviac aktívnych spolupracovníkov z radov verejnosti. Ľudia neveria, že ich názor má význam. Preto ich treba podporovať vo vyjadrovaní sa. Neexistuje jednoznačný postup krokov, zloženia aktivít či prvkov informačnej kampane, ktorý by bol tým najlepším. Vždy treba brať do úvahy, že prostredie je iné, ľudia sú iní a situácia tiež. Avšak platí zásada, že ak má obyvateľ dostatok informácií o problematike, tak vstupuje do diskusie konštruktívne.

Pripravte sa hneď na začiatku realizácie projektu na to, že:

- nastanú zmeny,
- nenechajte sa zaskočiť a prispôbujte sa novým situáciám,
- pokojne zmeňte za chodu spôsob komunikácie, jej formu, aktivity i výstupy, ak treba,
- nestrácajte chuť a energiu do práce.

Na záver je potrebné zdôrazniť, že spolupráca s verejnosťou prináša pri tvorbe strategických, koncepčných či lokálnych alebo celonárodných projektov, dokumentov, materiálov

1. nové pohľady a podnety, množstvo nápadov, ukazuje celkovú náladu medzi ľuďmi,
2. spolupodieľanie sa na príprave a samotné prijatie,
3. zapojenie sa do samotnej realizácie.

PRÍLOHY

Príloha č. 1
Formulár dotazníka k prieskumu medzi obyvateľmi mesta
september až december 2017

Prieskum medzi obyvateľmi mesta o ich mienke
o aktuálnom stave odpadového hospodárstva
v meste Partizánske v rámci projektu
„Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi
v meste Partizánske“

1. Triedite odpady?

Áno

Nie

2. Kompostujete biologické odpady?

Áno

Nie

3. Čo Vás motivuje k triedeniu odpadov a kompostovaniu?

4. Čo sa Vám páči/Vám vyhovuje na odpadovom hospodárstve v meste?

5. Čo sa Vám nepáči/Vám nevyhovuje na odpadovom hospodárstve v meste?

6. Aké máte nápady/návrhy na vylepšenie odpadového hospodárstva v meste?

7. Poznámky:

Príloha č. 2
Formulár dotazníka k prieskumu medzi pracovníkmi
Mestského úradu v Partizánskom
november 2017

Prieskum medzi pracovníkmi MsÚ
v Partizánskom o ich mienke
o aktuálnom stave a možnostiach vylepšenia
odpadového hospodárstva v meste

V Partizánskom sme v roku 2016 vyprodukovali 9773 ton komunálneho odpadu. Z tohto množstva sme 9,8 % vytriedili a odovzdali na recykláciu a 90,2 % sa uložilo bez využitia na skládku odpadov. Takýto stav je neekologický a zbytočne drahý. Chceme tento stav zmeniť, ale potrebujeme nato poznať aj Váš názor. Napíšte nám, prosím, Váš názor na odpadové hospodárstvo v Partizánskom, čo sa vám páči, ale aj čo by ste zmenili. Ďakujeme za Váš názor.

Meno a priezvisko:

1. V akom type zástavby bývate? (odpoveď začiarknite)

rodinný dom bytový dom

2. Triedite odpady?

áno čiastočne nie

3. Je triedenie odpadov pre vás pohodlné?

áno nie

4. Využíva vaša domácnosť Zberný dvor?

áno, pravidelne áno, málokedy nie

5. Kompostujete biologické odpady? (môžete začiarknuť aj viac možností)

áno, biologický odpad zo záhrady

áno, biologický odpad z kuchyne

nie

6. Máte dostatok informácií o tom, čo máte robiť s jednotlivými odpadmi?

áno čiastočne nie

7. Mali ste v domácnosti v poslednom čase nejaký odpad, s ktorým ste si nevedeli poradiť?

áno (aký)

nie

8. Čo sa Vám páči/nepáči na odpadovom hospodárstve v meste?
(napíšte, prosím)

9. Aké máte nápady/návrhy na vylepšenie odpadového hospodárstva v meste? (napíšte, prosím)

Mám záujem sa stať členom Pracovnej skupiny k tvorbe
Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske.
Tešíme sa na spoluprácu s Vami.

Vyplnený prieskumný formulár pošlite na e-mail:

Príloha č. 3
Formulár dotazníka k prieskumu medzi žiakmi
základných škôl v Partizánskom
september 2018

Prieskum medzi obyvateľmi Partizánskeho
o ich mienke o aktuálnom stave a možnostiach
vylepšenia odpadového hospodárstva v meste

V Partizánskom sme v roku 2017 vyprodukovali 10 291 ton komunálneho odpadu. Z tohto množstva sme 22,5 % vytriedili a odovzdali na recykláciu a 77,5 % sme uložili bez využitia na skládku odpadov. Takýto stav je neekologický a zbytočne drahý. Chceme tento stav zmeniť, ale potrebujeme nato poznať aj Váš názor. Napíšte nám, prosím, Váš názor na odpadové hospodárstvo v Partizánskom, čo sa vám páči, ale aj čo by ste zmenili. Môžu to byť napr. podmienky, motivácia, informovanosť, kontrola... Informácie získané týmto prieskumom budú použité pri vypracovávaní Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske.

Vyplnený prieskumný formulár odovzdajte, prosím, vo vašej škole.
Ďakujeme za Váš názor.

1. V akom type zástavby bývate? (odpoveď začiarknite)

rodinný dom bytový dom

2. Triedite odpady?

áno čiastočne nie

3. Je triedenie odpadov pre vás pohodlné?

áno nie

4. Využíva vaša domácnosť Zberný dvor?

áno, pravidelne áno, málokedy nie

5. Kompostujete biologické odpady? (môžete začiarknuť aj viac možností)

áno, biologický odpad zo záhrady

áno, biologický odpad z kuchyne

nie

6. Máte dostatok informácií o tom, čo máte robiť s jednotlivými odpadmi?

áno čiastočne nie

7. Mali ste v domácnosti v poslednom čase nejaký odpad, s ktorým ste si nevedeli poradiť?

áno (aký)

nie

8. Čo sa Vám páči/nepáči na odpadovom hospodárstve v meste?
(napíšte, prosím)

9. Aké máte nápady/návrhy na vylepšenie odpadového hospodárstva v meste? (napíšte, prosím)

V prípade, že by ste mali záujem stať sa členom Pracovnej skupiny k tvorbe Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske, prihláste sa, prosím, na e-mailovú adresu: odpady@partizanske.sk

Tešíme sa na spoluprácu s Vami.

Príloha č. 4
Formulár dotazníka k prieskumu
medzi obyvateľmi v Partizánskom
september 2018 (na tlač)

Prieskum medzi obyvateľmi Partizánskeho
o ich mienke o aktuálnom stave a možnostiach
vylepšenia odpadového hospodárstva v meste

V Partizánskom sme v roku 2017 vyprodukovali 10 291 ton komunálneho odpadu. Z tohto množstva sme 22,5 % vytriedili a odovzdali na recykláciu a 77,5 % sme uložili bez využitia na skládku odpadov. Takýto stav je neekologický a zbytočne drahý. Chceme tento stav zmeniť, ale potrebujeme nato poznať aj Váš názor. Napíšte nám, prosím, Váš názor na odpadové hospodárstvo v Partizánskom, čo sa vám páči, ale aj čo by ste zmenili. Môžu to byť napr. podmienky, motivácia, informovanosť, kontrola... Informácie získané týmto prieskumom budú použité pri vypracovávaní Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske.

Vyplnený prieskumný formulár odovzdajte, prosím, osobne:

z Oddelenia životného prostredia a dopravy, alebo ho pošlite na e-mail:

Ďakujeme za Váš názor.

1. V akom type zástavby bývate? (odpoveď začiarknite)

rodinný dom bytový dom

2. Triedite odpady?

áno čiastočne nie

3. Je triedenie odpadov pre vás pohodlné?

áno nie

4. Využíva vaša domácnosť Zberný dvor?

áno, pravidelne áno, málokedy nie

5. Kompostujete biologické odpady? (môžete začiarknuť aj viac možností)

áno, biologický odpad zo záhrady

áno, biologický odpad z kuchyne

nie

6. Máte dostatok informácií o tom, čo máte robiť s jednotlivými odpadmi?

áno čiastočne nie

7. Mali ste v domácnosti v poslednom čase nejaký odpad,
s ktorým ste si nevedeli poradiť?

áno (aký)

nie

8. Čo sa Vám páči/nepáči na odpadovom hospodárstve v meste?
(napíšte, prosím)

9. Aké máte nápady/návrhy na vylepšenie odpadového hospodárstva
v meste? (napíšte, prosím)

V prípade, že by ste mali záujem stať sa členom Pracovnej skupiny k tvorbe
Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske, prihláste
sa, prosím, na e-mailovú adresu:

Tešíme sa na spoluprácu s Vami.

Príloha č. 5
Formulár dotazníka k prieskumu
medzi obyvateľmi v Partizánskom
október 2018 (online)

**Prieskum medzi obyvateľmi Partizánskeho
o ich mienke o aktuálnom stave a možnostiach
vylepšenia odpadového hospodárstva v meste**

V Partizánskom sme v roku 2017 vyprodukovali 10 291 ton komunálneho odpadu. Z tohto množstva sme 22,5 % vytriedili a odovzdali na recykláciu a 77,5 % sme uložili bez využitia na skládku odpadov. Takýto stav je neekologický a zbytočne drahý. Chceme tento stav zmeniť, ale potrebujeme nato poznať aj Váš názor. Napíšte nám, prosím, Váš názor na odpadové hospodárstvo v Partizánskom, čo sa vám páči, ale aj čo by ste zmenili. Môžu to byť napr. podmienky, motivácia, informovanosť, kontrola... Informácie získané týmto prieskumom budú použité pri vypracovávaní Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske.

Vyplnený prieskumný formulár odovzdajte, prosím, osobne:

z Oddelenia životného prostredia a dopravy, alebo ho pošlite na e-mail:

Ďakujeme za Váš názor.

1. V akom type zástavby bývate? (odpoveď začiarknite)

rodinný dom bytový dom

2. Triedite odpady?

áno čiastočne nie

3. Je triedenie odpadov pre vás pohodlné?

áno nie

4. Využíva vaša domácnosť Zberný dvor?

áno, pravidelne áno, málokedy nie

5. Kompostujete biologické odpady? (môžete začiarknuť aj viac možností)

áno, biologický odpad zo záhrady

áno, biologický odpad z kuchyne

nie

6. Máte dostatok informácií o tom, čo máte robiť s jednotlivými odpadmi?

áno čiastočne nie

7. Mali ste v domácnosti v poslednom čase nejaký odpad,
s ktorým ste si nevedeli poradiť?

áno (aký)

nie

8. Čo sa Vám páči/nepáči na odpadovom hospodárstve v meste?
(napíšte, prosím)

9. Aké máte nápady/návrhy na vylepšenie odpadového hospodárstva
v meste? (napíšte, prosím)

V prípade, že by ste mali záujem stať sa členom Pracovnej skupiny k tvorbe Stratégie nakladania s komunálnym odpadom v meste Partizánske, prihláste sa, prosím, na e-mailovú adresu:

Tešíme sa na spoluprácu s Vami.

O NÁRODNOM PROJEKTE PARTICIPÁCIA

Národný projekt sa realizoval ako jedna komplexná aktivita, ktorej názov korešponduje s názvom predkladaného projektu: Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík. Projekt sa vydal dvoma smermi – praktickým a teoretickým:

- podaktivita 1/ praktická časť: pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík,
- podaktivita 2/ teoretická časť: analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe.

Stavbu originálnej dvojpodlažnej budovy použijeme ako metaforou realizácie projektu. Dve hlavné podaktivity predstavovali dve samostatné, a pritom vzájomne prepojené poschodia toho istého domu. Na prízemí sa rozložila pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík, ktorá zastrešila realizáciu dvanástich pilotných projektov zapájania verejnosti do tvorby verejných politík. Predstavovala „živé laboratórium participatívnych procesov v prostredí verejnej správy“.

Analytickým tímom expertov utáboreným na prvom poschodí ponúkala priestor na realizáciu výskumných aktivít v interiéroch projektového domu, ako aj exteriéroch, vo svete mimo pilotnej schémy. Analytické expedície, prieskumy neznámych teritórií verejnej správy a metodické prvovýstupy – postavené na širokom zbere a postupnom vyhodnocovaní procesov a dát – reprezentovali „teoretickú časť“ projektu, zameranú na rozšírenie poznatkov o stave a možnostiach zapájania verejnosti v reálnom živote verejnej správy, ako aj na prípravu vzdelávacieho programu na podporu participácie pre zamestnancov ministerstiev, vyšších územných celkov, miest a obcí.

Dvanásť izieb na prízemí zaplnili jednotlivé pilotné projekty a príbehy participatívnej tvorby verejných politík na rôznych úrovniach verejnej správy. Každá z izieb sa stala javiskom, na ktorom sa odohrával originálny dej partnerstva a dialógu medzi mimovládnu organizáciou a subjektom verejnej správy. Spoločným menovateľom bola tvorba konkrétnej verejnej politiky so zapojením verejnosti, zavádzanie a testovanie nových prístupov a mechanizmov participácie.

Hlavnými postavami príbehu sa stali nielen spolupracujúce organizácie a ich odborní garanti, ale aj široká plejáda ďalších postáv, reprezentujúcich zainteresovaných aktérov a aktívnych občanov, ktorí spolu hľadali riešenia problémov v rôznych oblastiach: dlhodobá starostlivosť, podpora práce s mládežou, environmentálne vzdelávanie, otvorené dáta, mikroregionálny rozvoj, odpadové hospodárstvo, prístupnosť a bezbariérovosť miest, plánovanie verejných priestorov, udržateľná mobilita, zavádzanie participatívnych rozpočtov a inklúzia zraniteľných skupín.

Pilotné projekty participatívnej tvorby verejných politík

NÁRODNÁ ÚROVEŇ

- **Stratégia dlhodobej starostlivosti (PP1)**
Partneri: ÚSV ROS, Asociácia na ochranu práv pacienta, Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Združenie miest a obcí Slovenska
- **Participatívna realizácia koncepcie rozvoja práce s mládežou (PP2)**
Partneri: ÚSV ROS, Rada mládeže Slovenska, Ministerstvo školstva, výskumu, vedy a športu SR

REGIONÁLNA ÚROVEŇ

- **Krajská koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania a osvedy v Trenčianskom kraji (PP3)**
Partneri: ÚSV ROS, združenie Špirála, Trenčiansky samosprávny kraj
- **Poskytovanie sociálnej pomoci ľuďom s mentálnym postihnutím a ich rodinám (PP4)**
Partneri: ÚSV ROS, Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím, Bratislavský samosprávny kraj

MIKROREGIONÁLNA ÚROVEŇ

- **Od Levoče po Spišský hrad – politiky medziobecnej spolupráce (PP5)**
Partneri: ÚSV ROS, Centrum antropologických výskumov, klaster obcí Spiša (Spišský Hrhov, Doľany, Domaňovce, Klčov, Nemešany, Baldovce, Buglovce)
- **Mesto pre všetkých – integračná stratégia (PP6)**
Partneri: ÚSV ROS, Centrum pre výskum etnicity a kultúry, mesto Svidník
- **Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (PP7)**
Partneri: ÚSV ROS, občianske združenie Priatelia Zeme, mesto Partizánske

LOKÁLNA ÚROVEŇ

- **Transparentnosť výkonu samosprávy a otvorené dáta (PP8)**
Partneri: ÚSV ROS, občianske združenie Utópia, mesto Hlohovec
- **Návrh stratégie zabezpečenia prístupnosti pre všetkých (PP9)**
Partneri: ÚSV ROS, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, mesto Nitra
- **Využívanie verejných priestorov a plôch na lokálnej úrovni (PP10)**
Partneri: ÚSV ROS, Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (SGI), hlavné mesto Bratislava
- **Trvalo udržateľná mobilita (PP11)**
Partneri: ÚSV ROS, Nadácia Ekopolis, mesto Banská Bystrica
- **Integrácia marginalizovaných skupín do procesu tvorby verejných politík (PP12)**
Partneri: ÚSV SR ROS, Rómsky inštitút, obec Lenartov

Pilotný projekt č. 7: Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske

- **Realizátor:** Priatelia Zeme, SPZ
- **Partner pilotného projektu:** mesto Partizánske
- **Úroveň verejnej správy:** mikroregionálna
- **Cieľ projektu:** zníženie nákladov na manažment odpadového hospodárstva a súčasne podpora ekologických rozhodnutí pri výkone správy v meste Partizánske, vytvorenie Stratégie nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske na obdobie 10 rokov
- **Odborní garanti:** Branislav Moňok/Priatelia Zeme SPZ, Andrea Bencelová/vedúca oddelenia životného prostredia a dopravy za mesto Partizánske
- **Ďalší zapojení experti:** Lenka Beznáková, Beáta Katulincová

ZÁMER

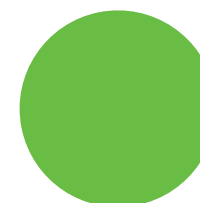
- Projekt sa zameriava na efektívne, environmentálne a ekonomické riešenia s nakladaním komunálnych odpadov v meste Partizánske. Mesto chce vďaka Stratégii nakladania s komunálnymi odpadmi navrhovať kroky pre znížovanie nákladov na manažment odpadového hospodárstva a súčasne podporovať ekologické rozhodovanie občanov v meste.

VÝCHODISKÁ

- V dnešnej dobe nakladanie s komunálnym odpadom patrí medzi dôležité témy pre nás všetkých. Najväčšie problémy s riadením nakladania s komunálnym odpadom sa vykazujú v najzaostalejších krajinách, avšak miera produkcie komunálneho odpadu v najvyspelejších krajinách je veľmi vysoká. Čoraz viac miestnych aktérov si uvedomuje kritickosť súčasného stavu i jeho riziká, a preto sa snažia do oblasti environmentálnej politiky vstupovať proaktívne a nečakať iba na riešenia zhora. Obce a mestá na Slovensku sú manažermi odpadového hospodárstva na svojom území. Určujú systém zberu, odvozu, spracovania a zneškodňovania odpadov a často si nevedia poradiť s hlavným článkom odpadového hospodárstva, ktorým je sám obyvateľ.

VÝSLEDNÁ POLITIKA: Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske

- Pilotný projekt č. 7 (Stratégia nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske): Manuál participatívneho procesu k Stratégii nakladania s komunálnymi odpadmi v meste Partizánske (PDF, 956 kB)

Všetky ostatné informácie z priebehu realizácie projektu vrátane rozhovorov a videozáznamov, ako aj ostatné výstupy pilotného projektu nájdete na:

https://www.minv.sk/?ros_np_participacia_vystupy_PP7

TOTO NIE JE KONIEC, JE TO LEN ZAČIATOK...

Úrad splnomocnenca vlády SR zodpovedá za dve základné agendy: „Iniciatívu pre otvorené vládnutie“ a „Konceptiu rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku“. Každá má v rozvoji občianskej spoločnosti svoje špecifické poslanie. Spoločným zadaním je vytvorenie priestoru a určenie pravidiel hry, ktoré zabezpečia zvýšenie informovanosti a dostupnosť informácií, ako aj zapojenie verejnosti do tvorby verejných politík, tak aby pre štát bola verejnosť partnerom a rovnocenným účastníkom participatívneho procesu. Obrazne povedané, aby vzniklo prvoligové ihrisko, kde sú jasné a dodržiavané pravidlá, kde má každý šancu využívať svoje schopnosti a možnosti na dosiahnutie spoločného cieľa.

Keď sa vláda SR rozhodla, že vytvorí operačný program Efektívna verejná správa, bolo logické, že sa úrad do programu prostredníctvom národného projektu, ktorého nosnou témou bola participácia, zapojil. Participáciu považujem za najdôležitejší prvok pre zefektívnenie verejnej správy. Úrad bol aktívny aj pri tvorbe operačného programu. Dali sme si za cieľ, aby národný projekt obsahoval celé Slovensko a jednotlivé úrovne verejnej správy a aby súčasne zohľadňoval spoločenskú objednávku, ktorá určila priority a témy dvanástich pilotných projektov participatívnej tvorby verejných politík.

Realizácia pilotnej schémy potvrdila jej zmysel. Veľkým prínosom bolo, že vybrané projekty zrkadlili potreby a problémy Slovenska. Ďalším pozitívom je, že boli zahrnuté všetky úrovne verejnej správy od štátu cez samosprávne kraje, mikroregióny, mestá a malé obce.

Získali sme cenné skúsenosti – dobré aj zlé, čo je nesmierne dôležité, lebo mnohokrát príklady zlej praxe nás posúvajú ďalej ako tie dobré. Najväčším benefitom bol princíp partnerstva, dialógu a spolupráce mimovládnych organizácií a subjektov verejnej správy, ktorý participáciu posunul o krok ďalej. Participácia ako prirodzený spôsob komunikácie a tvorby verejných politík bola kľúčovou esenciou pilotných projektov. Prínosom je aj to, že vieme týchto dvanásť príkladov multiplikovať na celé Slovensko. Realizácia národného projektu priniesla poznanie, že Slovensko v spolupráci verejnej správy a neziskového sektora nevyhnutne potrebuje pokračovať.

Potvrdením, že sa národnému projektu podarilo naštartovať dialóg a spoluprácu medzi verejnými inštitúciami a tretím sektorom, je, že pri príprave pokračovania národného projektu úrad zaevidoval enormný záujem subjektov štátnej správy, ale aj miestnej a regionálnej samosprávy, zapojiť sa do pokračovania projektu a otvoriť ďalšiu kapitolu zapájania verejnosti na Slovensku.

Martin Giertl, splnomocnenec vlády Slovenskej republiky
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Participácia a odpadové hospodárstvo

Vydalo: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti
Text: Branislav Moňok, Lenka Beznáková
Obálka a grafický dizajn: Zuzana Chmelová
Jazyková korektúra: Ivana Gibová

Bratislava 2020

Publikácia je súčasťou národného projektu
Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík,
ktorý je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom
operačného programu Efektívna verejná správa.

ISBN 978-80-89051-39-7

Tento piktogram vám ukáže, kde je text prelinkovaný.

Zdieľaním a šírením informácií z tejto publikácie podporíte participatívnu tvorbu verejných politík a rozvoj občianskej spoločnosti. Ďakujeme.